

**ILMIÖISTÄ AIKAKAUTEEN?
HYBRIDIKÄSITTEET TARKASTELUSSA**

Maarit Möller

Kandidaatin tutkielma

Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta

Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos

Jyväskylän yliopisto

Kevät 2020

SISÄLLYSLUETTELO

1. Johdanto	3
2. Metodi ja aineisto	6
3. Hybridikäsitteiden lyhyt historia	8
4. Hybridikäsitteet tarkemman kritiikin alla	11
4.1 Kaikkia käsitteitä koskeva kritiikki.....	11
4.2 Hybridisota ja -uhka	13
4.3 Hybridivaikuttaminen.....	15
4.4 Hybridihäirintä.....	17
4.5 Turvallistamisen riski	19
5. Hybridiaika?	21
6. Lopuksi.....	24
Lähteet.....	26

1. JOHDANTO

Sanat ovat kaikki, mitä meillä on ilmaistaksemme ajatuksiamme tieteessä. Niinpä ollaksemme tarkkoja tieteessä, on meidän oltava tarkkoja siitä, miten määrittelemme ja käytämme sanoja

(Ford 2000, 12)

Hybridisota, hybridivaikuttaminen ja hybridiuhat esiintyvät entistä toistuvammin niin mediassa kuin akateemisissa tutkimuksissa. Nämä tutummat käsitteet ovat hiljattain saaneet rinnalleen myös uuden käsitteen, hybridihäirinnän, kuvaamaan havaittuja ilmiöitä mielekkäämmin. Tiiviyden vuoksi tätä käsitteiden joukkoa kuvataan tässä tutkielmassa hybridikäsitteistöksi.

Hybridikäsitteistö on 2020-luvulle tultaessa kasvavan kriittisen keskustelun kohteena. Yhteisesti hyväksyttävät, selkeärajaiset ja tapahtumia asianmukaisesti kuvaavat käsitteet ovat laadukkaan tutkimuksen kulmakiviä, mutta tähän tarkoitukseen hybridikäsitteitä on pidetty liian monitulkintaisina. Niiden on katsottu joko rajaavan merkittäviä ilmiön osia ulos tai päinvastoin mahdollistavan liian paljon sisälleen.

Käsitteiden selventämisen avulla akateeminen yhteinen kieli kehittyi aiheesta sekä selventää tutkimuksellisia rajoja. Käsitteillä on tähän asti ollut tapana myös rajata eri alojen tutkimussuuntauksia tahattomasti ulos; Hybridisotaa käsitellään enemmän sotatieteissä, hybridivaikuttamista viestintätieteissä, mutta millaisella näkökulmalla esimerkiksi politiikan tutkijan tulisi aihetta lähestyä? Vaikuttaa siltä, että hybriditoimintojen merkitys yhteiskunnissa jatkaa kasvuaan ja niiden määrittely hankaloituu mitä pidempään toimet jäävät hahmottomaksi. Koska nämä toiminnot läpyleikkaavat yhteiskunnan kaikki osat alueet, jo käsitteiden on avattava paremmin tutkimisen mahdollisuus yli tieteenalojen rajojen ja rakentaa siltoja poikkitieteelliselle käsittelylle.

Hybridikäsitteistö on noussut merkittäväksi tavaksi käsitellä 2000-luvun valtiollisia ei-toivottuja toimia, joiden tarkkoja rajoja on ollut haastavaa määritellä. Käsitteistä on käyty vilkastuvaa akateemista keskustelua useista näkökulmista; Onko kyseessä ylipäätään mikään uusi asia? Onko nykyisissä toimitissa merkittävää eroa kylmään sotaan? Antavatko nyt käytössä olevat käsitteet riittävät välineet käsitellä toimia?

Puran neljä eri hybridikäsitettä osiinsa ja tarkastelen niiden käyttökelpoisuutta. Hybridisota, -vaikuttaminen ja -uhka ovat käytetyimpiä ja vakiintuneita käsitteitä, joita osin korvaamaan, osin täydentämään, on esitetty hybridihäirinnän käsitettä. Taustoitan käsitteiden syntyä ja käyttöalueita sekä lopuksi arvioin niiden käytön mielekkyyden rajoja niiden määritelmien sisällä, mitä käsitteistä on annettu.

Hybridi yleisenä käsitteenä tarkoittaa yhdistelmää. Etymologisesti sana on lähtöisin Latinasta tarkoittaen risteymää. Tämä on tärkeä pitää mielessä näitä käsitteitä käsitellessä: puhumme siten yhdistelmäsodasta, yhdistelmävaikuttamisesta ja yhdistelmäuhista. Lisäksi käsitteiden sisältö ilman hybridietuliitettä on hyvä pitää mielessä, ja niitä käsittelen kunkin käsitteen kriittisen tarkastelun yhteydessä lyhyesti.

Hybridisodan käsite nousi akateemiseen keskusteluun vuonna 2005 Frank Hoffmanin artikkelin ”*Future warfare: The Rise of Hybrid warfare*” saattelemana. Käsite on käynyt muodonmuutosta jo ensimmäisistä askeleistaan alkaen, lähtien ei-valtiollisista toimijoista päätyen kuvaamaan yhä toistuvammin autoritääristen valtojen toimintamalleja. Osittain tästä juontuen hybridivaikuttamisen käsite on noussut voimakkaasti keskusteluun mukaan.

Hybridihäirinnän käsite tuotiin akateemiseen keskusteluun vuonna 2019 Mikael Wigellin artikkelin ”*Hybrid interference as a wedge strategy: a theory of external interference in liberal democracy*” myötä. Tätä ennen käsite esiteltiin Suomen Ulkopoliittisen instituutin julkaisemassa, Mikkolan, Aaltolan, Wigellin, Juntusen ja Vihman kirjoittamassa raportissa ”*Hybridivaikuttaminen ja demokratian resilienssi*” vuonna 2018. Hybridihäirintä on muita

käsitteitä tiukemmin kiinni sidottu teoreettiseen kontekstiin, jota Wigell artikkelissaan esittelee. Teoriasidonnaisuutensa vuoksi hybridihäirinnän käsitettä on tutkittava tässäkin yhteydessä sidoksensa yhteydessä, jotta saamme sille arvoisensa käsittelyn. Teoriasidonnaisuus osoittautuu tarkastelussa sekä heikkoudeksi että vahvuudeksi.

Lopuksi ehdotan ratkaisua hybridikäsitteistön ongelmiin kooten huomiot hybridikäsitteiden sisällöstä ja esitän, että elämme määritelmällisesti uudella aikakaudella. Hybridikäsitteistön laajan käytön vuoksi – joka ei vaikuta vain ohi menevältä trendiltä, vaan entisestään kasvavalta – aikakautta voi kuvata hybridiajaksi. Perustelen käsitteen käytön tarpeen ja oikeutuksen hybridikäsitteistön käsittelyn jälkeen.

2. METODI JA AINEISTO

Hybridikäsitteiden tutkimusta, määrittelyä ja kirjallisuutta on vielä tutkielman kirjoittamisen hetkellä melko niukalti. Valtaosa tutkimuksesta keskittyy määritelmien sijaan täydentämään sitä, minkälaiset toiminnot tulisi ottaa huomioon ilmiön tarkastelussa ja laajentavat näin käsitteiden käyttökenttää. Osa ongelmasta on syntynyt juuri tästä. Käsitteiden ongelmallisuutta kuitenkin kommentoidaan yhä useammassa aiheen tutkimuksissa samalla, kun ne määritellään tutkimusaiheeseen soveltuen hieman uudelleen. Merkitysalueiden rajojen hahmottaminen kokonaisuutena on haasteellista, mutta tarpeellista.

Suomessa toimiva Euroopan hybridiuhkien torjunnan osaamiskeskus tuottaa tietoa hybridiuhista tuoreimpiin tutkimuksiin perustuen. Keskustelu käsitteistä käydään kuitenkin pääasiassa tieteenrajat ylittävien seminaarien ja julkaisujen yhteydessä: tutkimuskeskus keskittyy ilmiön ymmärtämiseen ja haittavaikutuksilta suojautumiseen. Hyödynnän tästä syystä eri instituutioiden käytössä olevia määritelmiä, joilla on tyypillisesti vakiintuneempi käytötapa.

Aineistona toimii satunnainen otanta tutkimuksia, joissa hybridikäsitteistöä on käytetty ja määritelty. Aineisto koostuu pääasiassa suomalaisista, yhdysvaltalaisista ja itäeurooppalaisista tutkimuksista. Tämän lisäksi tarkastelen tunnetuimpien relevanttien instituutioiden määritelmiä, kuten Euroopan hybridiuhkien torjunnan osaamiskeskuksen (lyh. hybridiosaamiskeskus) ja NATO:n määritelmiä. Aineistoa on täydennetty raporteilla, asiantuntijalausunnoilla ja Suomen eduskunnalle esitetyillä hallituksen esityksillä laeista, joihin hybridi olennaisesti liittyy.

Käsittelytapana on selvittää käsitteiden käyttökohteet ja muodostaa kokonaiskuva käyttötavoista ja kriitistä, mitä käsitteisiin on kohdistettu. Käsitteiden ikä, käyttöalueet ja muovaantuneet käyttötarkoitukset asettavat akateemisessa keskustelussa esiintyvän kriittisyyden osin epäsuhtaan. Tämän tähden pyrin tuottamaan tasapainoisesti kriittistä katsausta myös uudempiin ja toistaiseksi merkitykseltään pysyvimpiin käsitteisiin soveltaen

kriittisten näkökulmien huomioita sekä löydettyjä hybridikäsitteistön puolustuksien mielekkyyttä. Saman käsittelyn pyrin tuomaan myös esittämäni hybridiajan käsitteeseen tiiviissä muodossa.

3. HYBRIDIKÄSITTEIDEN LYHYT HISTORIA

Hybridisodan kaltaisen käsitteen tarve nousi erityisesti 2000-luvun alkupuolella kuvaamaan monimuotoista epätoivottujen toimien ympäristöä kylmän sodan jälkeen (Swetnam 2007, 5). Tapausesimerkkejä lähdettiin etsimään Jugoslavian hajoamissotien jälkeisistä eurooppalaisista sodista, mutta niissä ei vielä havaittu riittävässä määrin siirtymää aiemman tyyppisistä sotatoimista tullakseen oikeutetusti kuvatuksi vielä uusien käsitteiden, vaikka piirteitä jo havaittiin (Hoffman 2007, 35). Ensimmäiseksi, sittemmin paljon siteeratuksi, prototyyppiksi hybridisodasta Hoffman nosti Hizbollahin ja Israelin välinen sodan, jota vasten käsitettä on pyritty selventämään useiden tutkimusten voimin (mm. Huovinen 2013; Gaup 2015).

Hybridisodan käsite nousi ensimmäisen kerran akateemiseen keskusteluun vuonna 2005 Frank Hoffmanin artikkelin ”*Future warfare: The Rise of Hybrid warfare*” ilmestyessä. Käsitteen sisältö on muuntunut muutaman vuosikymmenen kuluessa, alkaen ei-valtiollisten toimijoiden sotatoimien kuvaamisesta, siirtyen valtiollisiin rauhan ajan toimiin ja laajeten aina kansainväliseen rikollisuuden kuvaamiseen asti. Osittain tämän vuoksi hybridivaikuttamisen käsite on noussut keskusteluun mukaan, antamaan lievemmillä toimille käsitteellisiä välineitä. Länsimainen sodan ja rauhan selkeä erottelu on vaatinut toimille mielekkäämpää käsitteistöä tulkitsemaan ei-toivottua valtiollista toimintaa myös rauhan aikana. Hybridisodan määritelmien sisällä sodan ja rauhan välinen raja on selkeä – erityisesti milloin toimet oikeuttavat tapahtumaa kutsuttavan sodaksi – ja hybridivaikuttamisen käsitteen käyttö toimii osin vastauksena kritiikkiin hybridisodan käsitteestä.

Hybridisota määritellään tyypillisesti moniulotteiseksi sodankäynniksi, joka otetaan strategiaksi muutoin resursseiltaan heikomman osapuolen roolissa, sillä sen estämiseksi vaaditaan enemmän resursseja kuin sen käyttöönottoon (Schmid 2019a). Käsitteen rajojen sijasta keskustelu on siirtynyt enemmän pyrkimykseen ymmärtää avoimeksi jäänyttä kenttää. Mitä kaikkea hybridisota on käytännössä? (Schmid 2019b, 5-15). Schmid kuvailee käsitteen käytön laajentumista ei-valtiollisen, heikon osapuolen toiminnasta koskettamaan

myös valtioiden välisiä konflikteja, joissa resursseiltaan voimakkaampi osapuoli hyödyntää hybridisodan keinoja.

2020-luvun alkupuolelle tultaessa hybridisota on käytössä vakiintunut kuvaamaan pääasiassa autoritäärisiksi katsottujen valtioiden toimia liberaaleja demokratioita kohtaan, kun käsitteen lähtökohtana toimi tyypillisesti ei-valtiollisten toimijoiden väkivaltaisen, organisoidun toiminnan kuvaus valtiojärjestelmää vastaan. Tämä merkittävä siirtymä määritelmässä on kasvattanut keskustelua hybridikäsitteistä. Sisällöltään tämä nykyinen vakiintunut määritelmä vaatii jo monimuotoisesti muiden käsitteiden selkeärajaisuutta: mikä on autoritäärinen valtio, entä mikä liberaali demokratia? Koska rajat sattuvat noudattamaan vahvasti kylmän sodan rajoja, onkin kysytty, mitä eroa on hybridisodalla ja kylmällä sodalla (ks. esim. Oğuz 2017). Käsite on siten palannut niiden kysymysten ääreen, joihin sen alun perin toivottiin vastaavan (Swetnam 2007, 5).

Hybridiuhka on käsitteenä toisaalta kattotermi muille hybridikäsitteille ja toisaalta muita käsitteitä paloitteleva. Hybridisodankäynnin eri toimia erotellaan ja pyritään tunnistamaan, joiden toteutumisen potentiaalia voidaan kuvata hybridiuhan käsitteen avulla (Eremia 2016, 19-20). Erityisesti puolustautumiseen varautumisen yhteydessä käytetään hybridiuhan käsitettä, jotta mahdollisiin toimiin voidaan valmistautua riittävällä laaja-alaisuudella (ks. NATO 2014).

Hybridivaikuttamisen käsite on noussut hybridisodan rinnalle kuvaamaan toimintaa, joilla on tarkoitus nimensä mukaisesti vaikuttaa kohteen toimintaan yhdistelemällä eri välineitä. Käsitteen käytön yleistyminen johtuu paljolti hybridisodan välineiden käytön tunnistamisen tarpeesta myös tapauksissa, joissa tavoitteena ei ole territoriaalinen valtaus tai suora vallan saanti, vaan esimerkiksi vaalivaikuttaminen (Mikkola ym. 2018, 69 – 81).

Silmiinpistävää hybridivaikuttamisen käsitteen tutkimisen kannalta on, että se esiintyy merkittävästi tiheämmin raporteissa ja mediassa kuin varsinaisesti tutkimuksissa; Tutkimuksissa käsite useammin täydentää hybridisodan ja -uhkien kuvausta, mutta se saatetaan jättää tarkemmin määrittelemättä. Englanninkielisissä tutkimusarkistoissa ”hybrid

influence” ei tuota juurikaan tuloksia: käsitettä käytetään pääasiassa suomalaisessa keskustelussa ja laajemmin huomiota saaneet englanninkieliset artikkelit ovat valtaosin suomalaista käsialaa. Esimerkkinä tästä Naton sivuilla julkaistu Pyynnöniemen ja Saaren artikkeli ”*Hybrid Influence – Lessons from Finland*” (2017).

Edellä mainittujen käsitteiden lisäksi on esitetty käsitettä hybridihäirintä. Käsite on suomalaistutkija Mikael Wigellin luoma kiilastrategiateorian yhteyteen. Käsite on lähtökohtaisesti selkeimmin teorialähtöinen, kun aiemmat käsitteet ovat enemmän muodostuneet pyrkimyksistä tuottaa käytännön tapahtumista ymmärrystä olemassa olevien käsitteiden rajoiksi. Käsitteen muodostus on aiemmin ollut siten analogisen ja empiristisen käsitteen muodostamisen yhdistelmää – ironisen sopivaa hybridikäsitteille – mikä voi osaltaan selittää niiden heikkenevän käyttökelpoisuuden rajojen epämääräistyessä. Hybridihäirintä teoriasidonnaisena käsitteenä osoittautuu tarkastelussa sekä heikkoudeksi että vahvuudeksi.

4. HYBRIDIKÄSITTEET TARKEMMAN KRITIIKIN ALLA

4.1 Kaikkia käsitteitä koskeva kritiikki

Hybridikäsitteet sisältävät kaikki tiettyä epämääräisyyden ja suorastaan mystifioitua tuntumaa. Käsitteillä yritetäänkin saada hahmotettua epämääräistä ja erityislaatuista toimintaympäristöä, jossa valtiot nykypäivänä toimivat. Valtioiden toimintoja, järjestelmää ja yhtenäisyyttä pyritään murentamaan niin pienempien toimijoiden kuin vieraiden valtioiden toimesta edesauttaakseen omia päämääriä. Keinovalikoimassa on mukana perinteistä propagandaa, verkkohyökkäyksiä, poliittista painostusta, disinformaatiota ja aseellisia hyökkäyksiä. Laaja, epämääräinen kenttä selittää osaltaan laajaa ja epämääräistä käsitteiden sisältöä.

Akateemisen käsittelyn kannalta käsitteillä on selkeä yhteinen heikkous siinä, että ne tulee jokaisen työn yhteydessä määritellä hyvin seikkaperäisesti uudelleen: mitä juuri tässä käsitteellä tarkoitetaan. Tämä ei ole toki lainkaan ennenkuulumatonta tutkimustyössä, mutta jos käsite on kuin tyhjä malja, joka täytetään aina uusin tavoin, ilmiön käsittely ja tutkiminen laajamittaisesti hankaloituu merkittävästi. Tutkijayhteisöt, jotka ovat käyttäneet käsitteitä selkeästi yhdenmukaisemmin, ovat jättäneet käsitteiden määritelmät niin väljiksi, ettei niistä saa mielekästä otetta. Hybridihäirintä on tässä mielessä positiivisesti hieman poikkeava sen teoriasidonnaisuutensa vuoksi.

Hybridihäirintä ei kuitenkaan pääse eroon siitä määritelmien yleiseksi muuttuneesta linjasta, jossa käsiteltävänä on toiminta, jota voi harjoittaa käytännössä vain liberaalia demokratiaa vastaan; Päinvastoin, hybridihäirintä ottaa kyseisen asettelun lähtökohdakseen. Samalla erityisesti niin hybridihäirinnän kuin -vaikuttamisen käsitteet sisältävät määritelmissään toimenpiteinä valtavasti keinoja, joita voi tulkita osana normaalipolitiikkaa. Taloudelliset sopimukset, diplomatia ja yhteistyökumppanien valinta ovat olleet liberaalien demokratioiden normaalipolitiikan piirissä, mutta hybridin aikakaudella niiden ylle on langetettu entistäkin synkempi varjo (ks. esim. Ratsiborynska 2018). Luottamus toisen osapuolen julkilausuttuihin motiiveihin värittää tulkintaa normaalipolitiikan ja

hybriditoiminnan välillä: on helpompi hyväksyä muutoin luotettavaksi lasketun valtion julkilausuttujen motiivien olevan totta, kuin valtion, jonka toimintaa pidetään epäilyttävänä.

Jos hyväksytään, että hybridikäsitteiden alaiseksi luetellut tavoitteelliset toiminnat voivat kohdistua vain liberaaleja demokratioita kohtaan, ei maailmassa olisi juuri valtioita, jotka olisivat mitään muuta. Poikkeuksena voidaan katsoa korkeintaan Pohjois-Korea, johon vaikuttaminen esimerkiksi kansalaisyhteiskunnan kautta on käytännössä katsoen mahdotonta. Laajimpien määritelmien mukaan kuitenkin esimerkiksi Pohjois-Koreaa vastaan asetetut taloudelliset pakotteet yhdessä raja-alueilla näyttävien sotaharjoitusten järjestämisiin voitaisiin määritelmällisesti tulkita hybridivaikuttamiseksi: toimijoilla on tavoitteena saada Pohjois-Korea yhteisten sopimusten piiriin ja noudattamaan niitä käyttämällä useita yhtäaikaisia keinoja päämäärän saavuttamiseksi. Kun mahdollisuudet vaikuttaa yhteiskunnan sisältä ovat heikot, pyritään ulkoisilla toimilla saamaan myös sisäistä liikehdintää aikaiseksi. Esimerkiksi talouspakotteet ovat tyypillinen poliittinen keino saattaa kansalaiset kriittisiksi oman valtion poliitikoiden toimia kohtaan, vaikka keinon tavoitteen realisoitumisesta tiedetään hyvin vähän (Lehtonen & Hyytiäinen 2019, 103 – 105).

Käsitteet, kun niitä ei sidota liberaaleihin demokratioihin, ansioituvat kaikista huolimatta teknologisesti kehittyneiden yhteiskuntien heikkouksien kuvauksessa. Vaikka teknologinen kehitys on eri vaiheissa valtioittain (ks. esim. Foley ym. 2018), teknologia on levinnyt siinä määrin riittävästi koko maailmaan, että muuttunut toimintaympäristö ei erottele valtioita varsinaisesti toisistaan. Suuremmat erot löytyvät teknologisen ympäristön luomien riskien valmistautumistasossa (ks. ITU 2017).

Jokainen käsite kuitenkin tavoittaa selkeästi jotain uudenmuotoista, millaista ei ole vastaavassa mittakaavassa tai nopeudessa voitu nähdä ennen yhteiskuntien voimakasta digitalisoitumista. Vaikka käsittely tapahtuu kriittisestä näkökulmasta, tavoitteena on kaivaa esiin se merkittävä muutoksen osa tai osat, mitkä oikeuttavat uusien käsitteiden käytön vanhojen sijasta.

4.2 Hybridisota ja -uhka

Hybridisodan käsite on, kuten jo kuvattu, käynyt valtavia muutoksia sen alkuperäisestä käyttöalueestaan. Tämä on aiheuttanut sen, ettei laajasti hyväksyttävästi useitakaan hybridisotia ole vielä käyty. Koska käsitteelle löydettiin esimerkki Hizbollahin ja Israelin välisen konfliktin kuvauksesta, se näyttäytyy liki ainoana, jolla on laaja hyväksyntä hybridisotaa kuvaavana tapauksena. Toisena vahvana hybridisodan esimerkkinä on käytetty Krimin kriisiä (esim. Abbott 2016; Barber 2017; Rusnáková 2017).

Barber (2017, 46) määrittelee hybridisodan viitaten sen yleisimmin tarkoittavan ”kompleksiseksi sekoitukseksi totunnaisia ja epätotunnaisia sotatekniikoita, yhdistettynä aseelliseen voimaan, hämäykseen, virheelliseen informaatioon ja kyberhyökkäyksiin.” Abbott (2016, 4) puolestaan kuvaa tutkielmassaan käsitteen vaikeaa tavoitettavuutta ja antaa laueamman määritelmän hybridisodankäynnille: ”Ennennäkemättömän monimutkainen ja koko 2000-luvun sodankäynnin kirjon kattava, räätälöidysti integroitu lähestymistapa.” Nämä ovat tyypillisiä esimerkkejä 2010-luvun puolen välin jälkeisistä määritelmistä. Määritelmässä ei rajata toimijoita eikä sen kohdetta, vaan sodan käsite tuo määritelmään valtion osapuolena.

Nato (2014) puolestaan kuvaa hybridisodankäynnin sisältävän ”laajan valikoiman avoimia ja peiteltyjä sotilaallisia, puolisosilaallisia ja siviilitoimenpiteitä, joita käytetään hyvin integroidulla tavalla.” Tarkempia määritelmiä sille, milloin hybridisodan raja ylittyy, ei juuri esiinny. Määritelmiin sisältyy usein joko suoraan tai epäsuoraan sekä sotilaallisten että ei-sotilaallisten toimien käyttö.

Yhteisenä piirteenä on myös usein sodan ja rauhan rajan hämärtäminen. Tässä mielessä on mielenkiintoista havaita, että nykyinen länsimainen tapa ajatella sotaa ja rauhaa on hyvin dikotominen, vaikka esimerkiksi poliittisesti kiristyvässä tilanteessa monikin länsimaa melko varmasti osaa nähdä eri toimintojen tarpeellisuuden ja käyttökelpoisuuden joko eskaloidakseen tai de-eskaloidakseen tilannetta omien tavoitteiden saavuttamiseksi.

Sodan ja rauhan välisen rajan hämärtämistä on tapahtunut jo pitkään, kun sodan sijaan puhutaan esimerkiksi aseellisesta konfliktista, riippumatta kuolonuhrien määrästä ja osapuolista. Sotia ei juuri enää julisteta, vaikka armeijan voimin strategisesti merkittäviä alueita otetaan haltuun – ei valloiteta, ei liitetä osaksi omaa valtiota, vain ”haltuun”. Yhtä lailla ei-sotilaalliset keinot ovat olleet likipitään aina osa sodankäyntiä: propaganda, harhauttaminen, diplomatia ja vakoilu ovat olleet pitkään keinoja sotaa ennen, sen aikana ja sen jälkeen. Teknologia on lähinnä kiihdyttänyt näitä osia ja tarjonnut uusia välineitä, mutta sisällöllisesti keinoissa ei ole muutoksia tapahtunut.

Piilotetumpien keinojen käyttö on usein määritelmässä mukana joko suoraan (NATO 2014) tai sisältää sen implikaation (Barber 2017, 46). Tässäkään piirteessä ei ole merkittävästi uutta, vaikka keinot ovatkin monipuolistuneet: sodissa ei sodita enää valtiotunnuksien alla vaan esimerkiksi erillisen järjestön avulla – myös aseellisesti. Kun osapuolena ei virallisesti ole valtio, ei toimia voi tuomita sen mahdollisesti solmimien sodankäyntiin liittyvien sitoumusten ja sopimusten rikkomisesta. Vastaavasti vastapuolen reagointia – vaikkapa energiaan liittyvän sopimuksen purkamisen – voidaan puolestaan hyödyntää todisteena toisen puolen epäluotettavuudesta. Myös salaiset operaatiot, kuten vakoilu, kuuluvat liki jokaisen valtion toimintaan, joten kyse on valtaosin jälleen välineiden monipuolistumisesta enemmän kuin sisällöllisesti uudesta ilmiöstä.

Hybridiuhka on läheinen käsite hybridisodalle. Euroopan hybridiosaamiskeskus luonnehtii hybridiuhat kotisivuillaan kirjoittamisen hetkellä (2020) kolmen ominaisuuden avulla:

- 1. Koordinoitu ja synkronoitu toiminta, joka tarkoituksellisesti kohdistuu demokraattisten valtioiden ja instituutioiden systemaattisiin heikkouksiin laajan keinovalikoiman avulla*
- 2. Toiminnassa hyväksikäytetään niin havaitsemisen ja toimijan tunnistamisen kynnyksiä kuin myös eri rajapintoja (sota-rauha, sisäinen-ulkoinen, paikallistaso-valtiontaso, ystävä-vihollinen)*
- 3. Toiminnan tavoitteena on vaikuttaa eri asteisiin päätöksentekoihin paikallisella, kansallisella, valtiollisella tai institutionaalisella tasolla hyödyttäkseen ja/tai*

saavuttaakseen toimijan strategiset tavoitteet samalla kun heikentää ja/tai vahingoittaa kohdetta.

Monipuolinen määritelmä antaa mielekkään yleiskuvan uhista keskuksen käyttöön, jonka tavoitteena on tukea mukana olevia valtioita ja instituutioita hybridiuhkia vastaan. Käsitteen määrittelynä, mitä määritelmä mahdollistaa mukaan ja mitä jättää ulkopuolelle, tämä sisältää muidenkin käsitteiden ongelmakohtia: demokratia on kohde ja toiminnoissa ei ole sellaista uutta, mitä ei ole voitu havaita jo vähintään sadan vuoden ajan.

Valiokunnan lausunnossa hallintovaliokunnan valtioneuvoston ulko- ja turvallisuuspoliittisessa selonteossa (2016) hybridiuhkia kuvataan hyvin samankaltaisesti kuin hybridiosaamiskeskuksessa. Selonteossa kuitenkin kerrotaan hybridivaikuttamista käsittelevässä osiossa suoraan, että ”Hybridiuhkien määritelmät vaihtelevat, koska niiden määrittely on haluttu pitää mahdollisimman joustavana uhkien muuttuvan luonteen vuoksi” (em, 12). Lisäksi selonteossa kuvataan, ettei itse ilmiö ole uusi, vaan tietotekninen kehitys on luonut uusia toimintamalleja.

4.3 Hybridivaikuttaminen

Hybridivaikuttamisen käsite valitaan tyypillisesti käyttöön silloin, kun hybridiuhat ovat selkeästi merkittäviä, mutta joiden ei odoteta päätyvän – välttämättä pidemmälläkään aikajänteellä – mielekkäästi sotaan rinnastettavaan tilaan. Yhdysvaltalaisessa tutkimuksessa hybridivaikuttamisen käsiteparia näkee harvoin: keskustelu painottuu uhkiin ja sotaan, jonka yhtenä keinona on esimerkiksi informaatiovaikuttaminen.

Hybridivaikuttaminen käsitetäänkin tapauksittain lähes samana kuin informaatiovaikuttaminen, mutta hybridivaikuttamisen piiriin voidaan laskea mukaan esimerkiksi GPS-häirintä (Nevaste 2018, 4), mikä kuitenkin ylittää tyypillisen käsityksen informaatiovaikuttamisesta. On mahdollista, että yhdysvaltalaisessa kontekstissa hybridivaikuttamisen käsite ei tuo merkittävästi lisäarvoa, miksi sitä tapaa sellaisenaan harvoin.

Sanastokeskuksen termipankki TEPA on määritelty hybridivaikuttamisen kahdella tavalla:

- 1. poliittisesti motivoitunut suunnitelmallinen toiminta, jolla pyritään saavuttamaan omat tavoitteet erilaisia, toisiaan täydentäviä keinoja käyttäen ja kohteen heikkouksia hyödyntäen*
- 2. toiminta, jolla pyritään erilaisia, toisiaan täydentäviä keinoja käyttäen ja kohteen heikkouksia hyödyntäen saavuttamaan omat tavoitteet*

Merkille pantavaa on, että toiminnan tulee hyödyntää kohteen heikkouksia omat tavoitteet saavuttaakseen. Kyseessä on käsiteltävistä hybridikäsitteistä kaikista laveimman määritelmän omaava käsite, jonka tutkimuksellinen käyttökelpoisuus on kyseenalaista. Hybridivaikuttaminen voisi käytännössä tarkoittaa mitä tahansa vaikuttamisen työkalupakkia, jota käytetään nykyisillään useiden poliittisten toimien ajamiseksi. Muun muassa ympäristöliikettä voisi kuvata hybridivaikuttajana, sillä se yhdistää poliittisen motivaation, toisiaan täydentävät keinot ja myös hyödyntää vastapuolen heikkouksia esimerkiksi keskustelussa, puuttuen esimerkiksi argumenttivirheisiin. Vastaavan määritelmän alle mahtuvaa hybridivaikuttamista voi nähdä myös tyypillisissä ja normaaleissa vaaleissa.

Ympäristöliikettä tai vastaavia ei kuitenkaan käsitellä hybridivaikuttajina – näin laajana käsitteenä kuin yllä on kuvattu ei voida juuri hahmottaa sitä vahinkoa aiheuttavaa kuvaa, joka vaikuttaa olennaiselta osalta käsitteiden tarpeellisuudessa. Käytännössä hybridivaikuttamisen epäilyttävyyden piirre nousee sen yhteydestä hybridisotaan: vaikuttaminen ilman hybridiliitettä ei itsessään ole suoraan negatiivista, vaan osa normaalia arkipäivää.

Tutkimuksen kannalta laaja sisältö hankaloittaa ilmiön hahmottamista, sillä tarkasteltavan toiminnan kenttä on käytännössä rajaton. Se asettaa tutkimuksen alttiiksi riskille, että sellaisetkin toiminnat lasketaan hybridivaikuttamisen piiriin, mikä ei sitä ole. Osin tämä on myös hybridiuhan määritelmässä taktiikkakin: onko toiminta ystävällismielistä vai

vihamielistä? Suurempi haaste kuitenkin on mahdollisuus hahmottaa toimijan tarkoitusperä: yhteen niputettuna voi nähdä vain yhden tarkoitusperän tai tyypillisen joukon motiiveja, kun toimilla voi olla hyvin yksityiskohtaisia päämääriä irrallisina muista päämääristä.

4.4 Hybridihäirintä

Suomalaistutkija Mikael Wigell on esitellyt hybridihäirinnän käsitettä tarkemmin tutkimuksessaan ”*Hybrid interference as a wedge strategy: a theory of external interference in liberal democracy*” vuonna 2019. Hybridihäirinnän käsitteen käyttöönottoa perustellaan osin hybridisodan saamalla kritiikillä. Wigell (2019, 256) nostaa esille hybridisodan käsitteen käyttöalueen ulottuvan Venäjän vaikuttamisoperaatiosta Yhdysvaltain presidentinvaaleista aina sen alkuperäiseen Hizbollahin ja Israelin väliseen konfliktiin. Käsitteen kattaessa näin laajasti eri toimintoja, on tarvittava uusia käsitteellisiä välineitä.

Hybridihäirinnän kolme pääkeinoa lajitellaan peiteltyyn diplomatiaan, geoekonomiaan ja disinformaatioon. Näiden avulla kohdevaltion tai valtioiden liittojen vastatoimenpiteitä pyritään heikentämään. Hybridihäirintä on itsessään kiilastrategian muoto, jolla nimensä mukaisesti pyritään kiilamaisesti iskemään kohteen tyypillisesti heikompiin osiin pyrkien heikentämään kohteen yhtenäisyyttä (Wigell 2019). Esimerkiksi disinformaatiolla voidaan vahvistaa olemassa olevia vastakkainasetteluja, niin sanotusti iskeä kiilaa olemassa oleviin railoihin ja suurentaa niitä.

Kiilastrategia on luonteeltaan yksilöllisesti kohteen heikkouksiin kohdistuvien toimenpiteiden taidokasta käyttöä. Se ei anna yksi-koko-sopii-kaikille lähestymistapaa, vaan enemmän hahmottaa toiminnan tarkoitusperiä: pyrkimys on hajottaa ja manipuloida kohdetta ja toiminnassa on mukana mahdollisuus kieltää häiritsijän toimijuus käyttämällä riittävästi tai ainoastaan peiteltyjä toimia (Mikkola ym. 2018, 27). Kiilastrategian toiminnallinen puoli tiivistyy hybridihäirinnän käsitteeksi.

Kun aiempiin hybridikäsitteisiin ajatus toimien kohdentumisesta erityisesti liberaaleihin demokratioihin on kytkeytynyt enemmän käytännön tarkastelun vaikutuksesta,

hybridihäirintä kytkee itsensä tiiviisti kiinni juuri liberaalien demokratioiden tilanteeseen. Wigell (2019, 268) määrittää avaintekijöiksi rajoitetun valtion, moniarvoisuuden, vapaan median ja vapaan talouden. Näistä jokainen osa-alue asettaa valtion alttiiksi hybridihäirinnälle ja Wigell kuvailee jokaisen alueen erityispiirteiset heikkoudet häirinnän mahdollistamiseksi.

Tällä rajauksella on selkeä vahvuutensa. Se ei suoraan poissulje liberaalin demokratian mahdollisuuksia hyödyntää samoja toimia myös autoritäärisempiä valtioita vastaan, kunhan niissä on edes jotain avaintekijöiksi määriteltyjä piirteitä olemassa. Autoritäärisempi valtio myös vaikuttaa reagoivan näiden heikkouksien tukkimiseen voimakkaammin, kuin liberaali demokratia. Esimerkkinä tästä Venäjällä on luotu laki, jonka pohjalta jokainen voittoa tavoittelemattoman yhdistyksen toimija, joka saa ulkomaista rahallista palkkiota, tulee rekisteröityä ulkomaiseksi agentiksi (Troianovski 2019). Tällaisilla rakenteellisilla keinoilla vapaan yhteiskunnan toimintakenttää ja mahdollisuuksia ulkopuolisiin vaikuttamispyrkimyksiin voidaan rajoittaa.

Hybridihäirintä liitettyä teoriaan ja siihen kytkettyjen käsitteiden määritelmiin on melko vakuuttava. Sen perusteluiden ongelmat nousevat enemmän jo vakiintuneimpien hybridikäsitteiden käytöstä ja toisaalta tapausittain tarkemmin määrittelemättömistä käsitteistä. Wigell myös kuvaa (2019, 256) hybridihäirinnän voivan eskaloituvan hybridisotaan tai perinteiseen sotaan. Erottelua perinteisen ja hybridisodan välillä ei kuitenkaan esitellä ja artikkelissa on myönnetty kritiikoiden näkemys siitä, ettei varsinaisesti toimissa ehkä ole mitään uutta, vaan ympäröivässä maailmassa. Miten siis voidaan edes käydä perinteistä sota, jos maailma ympärillä on muuttunut, mutta toiminnassa ole mitään uutta?

Hybridihäirintä erottaa toimenpiteistään aseellisen voimankäytön ja rajaa sen selkeämmin hybridisodan käsitteen alle. Tämä, vaikka loogiselta ja luonnolliselta perustelulta kuulostaakin, vaatii kuitenkin tutkijayhteisön laajan ajattelun muutoksen. Hybridisodan alle on laskettu valtava määrä ei-aseellisia operaatioita ja toimia, joita on tyypillisemmin kuvattu uhan tai vaikuttamisen käsitteiden avulla.

Uuden käsitteen esittely määritellen samalla uudelleen aiemmin käytettyjä voi osoittautua ylitsepääsemättömäksi haasteeksi ja haitata käsitteen laajempaa käyttöönottoa. Käsite on vielä siinä määrin tuore tapaus tutkimuskentällä, että sen tulevaisuus on vielä avoin: on mahdollista, että käsite tulee laajempaan käyttöön, mahdollista että sen avulla uudelleen määrittyy aiempia käsitteitä, mutta yksiselitteistä se ei tule olemaan. Aiempien havaintojen perusteella on myös mahdollista, että akateeminen keskustelu asiasta voi alueellisesti hajaantua entisestään käsitteiden käytön suhteen sekä käsite laajenee käytössä niin, että sen käyttökelpoisuus laskee muiden käsitteiden tavoin.

4.5 Turvallistamisen riski

Tiivistetysti turvallistamisella tarkoitetaan sitä, että politiikkana asiat viedään normaalin käsittelyn ulottumattomiin. Kun tutkimuksella selvitetään ilmiöitä, jotka tulevat olemaan osa poliittisen päätöksenteon sfääriä, käsitteiden valinnoilla ja niiden sisällöillä on valtava merkitys. On osattava taiteilla kahden vaikean välillä: kuinka käsitteellä ei eskaloisi negatiivisia mahdollisuuksia, mutta kuinka herättää riittävästi huomio? Hybridikäsitteiden kohdalla tutkimuksenteon poliittinen puoli on huomioitava voimakkaammin, kuin ideaalisessa objektiivisuuden tutkimusmaailmassa välttämättä halutaan myöntää.

Sotaretoriisiin käsitteisiin, käytettiinpä hybridisodan tai informaatioisodan käsitettä, liittyy turvallistamisen uhka. Turvallistamista kuvaavassa turvallistamisteoriassa keskitytään turvallisuuspuheen poliittisuuteen. Teoriaan vaikuttaa schmittiläinen näkemys, minkä mukaan ”turvallisuuspuhe on vihollisten määrittämisen ja normeista poikkeamisen tekniikka, yksi depolitisoinnin muoto” (Vuori 2017, 96). Turvallistamisen uhka ja siihen liittyvä kritiikki liittyy olennaisesti depolitisoinnin mahdollisuuteen hybridisodan käsitteen ja sotaan assosioidun hybridivaikuttamisen avulla.

Turvallistamisteoria antaa välineet kuvata poliittista puhetta, mutta kytkeytyessään tutkimustyöhön entistä poliittisemmalle alueelle, sen avulla voi myös kritisoida käsitevalintoja niiden mahdollisten seurausten ennakoinnilla. Käsitettä ei ole lähtökohtaisesti luotu mahdollistamaan käsiteltävien asioiden depolitisointi tai

päätöksenteon siirtäminen demokraattisen päätöksenteon ulottumattomiin, mutta tuo riski on kuitenkin huomioitava. Käsitteiden akateeminen käyttö voi erota merkittävästi niiden poliittisesta käytöstä.

Käytännön esimerkkinä Suomessa voi tutkia perustuslain kiireellistä muutosta tiedustelulakien yhteydessä; Perustuslakimuutoksesta ei vaaleissa keskusteltu, joten sen perusteella ei ole voinut äänestyspäätöstä tehdä. Kiireellisesti läpivietyinä se ei koskaan äänestyspäätökseksi voinut muodostuakaan, kuten tyypillisissä perustuslakimuutoksissa kävisi. Hallituksen esitys siviilitiedustelulaiksi mainitsee hybridivaikuttamisen erityisen merkityksellisenä syynä, miksi laki tarvitaan (HE 202/2017). Mielenkiintoisesti, hybridisotaa ei käytetä kertaakaan perusteluna edes sotilastiedustelun yhteydessä (HE 203/2017). Tämä todennäköisesti kuvastaa enemmän uhka-arvioita siitä, että Suomeen todennäköisesti vaikutetaan, mutta suoranaisten sodan uhka – sellaisena kuin sen käsitämme – on epätodennäköinen.

5. HYBRIDIAIKA?

Kriittisen tarkastelun päätteeksi on kysyttävä, onko hybridikäsitteiden kanssa puuhastellessa jäänyt näkemättä metsä puilta? Hybridi-käsite on tuttu monilta yhteiskunnan sektoreilta, ja tutkielman kirjoittamisen hetkellä Suomen pääministeri Marin kuvasi COVID-19 virusta vastaan tarvittavia toimenpiteitä hybridi-strategiaksi, jonka ”testaa, jäljitä, eristä ja hoida -malli” (Happo 2020) on lähinnä prosessin kuvaus uudelleenlanseerattuna hybridiksi.

Ennen kaikkea hybridisodasta virinnyt yhteiskuntien toiminnan ja rakentumisen tarkastelu on havahduttanut siihen, että olemme siirtyneet ennennäkemättömälle aikakaudelle. Olisiko sittenkin mielekkäämpää puhua näistä asioista ajalliseen kontekstiinsa kytkettynä? Nyt jäämme jumiin kehittyvien mahdollisuuksien vuoksi käsiteviidakkoon. Aikakauteen sidottuna voitaisiin välttää sekaannus perinteisiin menetelmiin hävittämättä niiden edelleen relevantteja merkityksiä. Puhuisimme siis hybridiajan vaikuttamisesta, tai hybridiajan sodista ja uhista. Nähdäkseni niin akateeminen kuin poliittinen keskustelu hyötyisi tässä asioiden yksinkertaistamisesta samalla, kun avaamme tarkastelun tien laajemmille ja yhä monimutkaisimmille ilmiöille.

Ulkopoliittisen instituutin raportti ”*Hybridivaikuttaminen ja demokratian resilienssi*” (Mikkola ym. 2018) on tavoitellut vastaavansa hybridikäsitteiden kritiikkiin, joka ei merkittävässä määrin poikkea tässä esitellystä. Kritiikille myönnyttään paikoin, mutta voimakkaimpana vastauksena viitataan juuri maailman muutokseen:

”Iso osa hybridi-terminologian kritiikistä ei ota huomioon sitä, kuinka uudet teknologiat ja toimintojen yhteenlinkittymiset mahdollistavat merkittävästi aggressiivisemmän ei-sotilaallisten työkalujen hyödyntämisen. Taktiikat eivät kenties ole niinkään muuttuneet, mutta maailma, jossa näitä taktiikoita käytetään, on.” (em. 24).

Raportissa onnistutaan hahmottamaan tämä aikakauden muutos ja sen merkitys käsitteellisten välineiden tarpeisiin, mutta pääasiallisesti raportti päättyy esittelemään

operatiivisten sodan ja vaikuttamisen rinnalle strategiseksi kuvaamaansa häirintää (Mikkola ym. 2018, 26-27).

Teknologian muuttamaa ympäristöämme on kuvailtu teknologisella vallankumouksella, yhteiskuntarakennetta yritetty ymmärtää tietoyhteiskuntana. Kumpikaan näistä ei ole onnistunut saamaan yhtä mittavaa ja läpitunkevaa tutkimusta ja keskustelua aikaiseksi siitä, mitä muutos on käytännössä yhteiskunnillemme tarkoittanut. Hybridisodasta käynnistynyt keskustelu sen sijaan on pakottanut huomion yhteiskunnan rakentumisen tarkasteluun ja etsimään sen niin sanottuja saumakohtia, jotka ovat erityisen herkkiä kuvatuille hybriditoimille. Tarkastelu on johtanut yhteiskuntien eteenpäin kehittämiseen vastatakseen näihin uudenmuotoisiin uhkiin. Huomioiden myös yhteiskuntien toimintojen keskinäisriippuvuuden, talouden toimintojen monimuotomallit ja verkostologiikkaan pohjaavat organisaatiomallimme, ei juuri mikään merkittävä yhteiskunnan osa-alue toimi ilman jonkinäköistä yhdistelmää: hybridiä.

Hybridiajan käsite ei korjaa hybridikäsitteistön määrittelyn ongelmia. Hybridiaika antaa enemmän kontekstiriippuvuuden, jolloin sen alla toimivilla käsitteillä on luontevampi muuntautumisympäristö niin pitkään, kun ympäröivä ajallinen konteksti sitä sitoo. Käsitteen mielekkyys pohjaa ennen kaikkea siihen, että se avaisi hybridikäsitteistön paljastamat yhteiskunnalliset ilmiöt selvemmin yhteiskuntatieteellisen tarkastelun alle; Mitä tämä aika tarkoittaa poliittisesti?

Voimme havaita, että politiikanteko on muuttunut monimuotoisemmaksi ja poliitikon työ tapahtuu entistä useammilla areenoilla. Perinteiset areenat – täysistunnot, katukampanjat – ovat saaneet rinnalleen aktiivisen internetissä näkymisen tarpeen, erilaisten medioiden hallinnan ja työkalupakkia voi laajentaa myös kansalaisille tarkoitettuihin vaikuttamisen välineisiin, kuten kansalaisaloitteisiin. Demokraattinen järjestelmäkin on länsimaissa muuntunut perinteisestä selkeästä edustuksellisesta demokratiasta osallistavan demokratian, asiantuntijademokratian ja suoran demokratian yhdistelmiin. Harvassa valtiossa on myöskään puhdas kapitalistinen tai sosialistinen talousjärjestelmä, vaan jotain näiden väliltä, unohtamatta vaihdantatalouden osuutta. Elämmekö liberaalin demokratian sijasta

hybrididemokratiassa? Vai onko tämä kuitenkin tyypillinen aikansa tuote: hybridiajan demokratia?

Vastaavia kysymyksiä ja havaintoja voidaan alojaan paremmin tuntevilta melko varmasti löytää myös sosiologiasta, yhteiskuntafilosofiasta ja yhteiskuntapolitiikasta. Hybridi-ilmiötä ei vain juurikaan käsitellä yhteiskuntatieteiden piirissä. Esimerkiksi Jyväskylän yliopistossa hybridikäsitteistön kuvaamia ilmiöitä opetetaan pääasiassa informaatioteknologian tiedekunnassa, vaikka käsitteiden tutkimisen perusteella voi havaita ilmiön läpitunkeutumisen koko yhteiskunnan alueelle. Tämä ei tarkoita, etteikö hybridiin liittyviä ilmiöitä yhteiskuntatieteellisillä aloilla jo tutkittaisi (esim. Navaste 2018), mutta sen järjestelmällisemmän ja syvemmän ymmärtämisen kannalta alan opiskelijoille välitettävä tai välittämättä jäävä tieto vaikuttaa mahdollisuuksiin syventyä aiheeseen mielekkäästi.

Luonnollisesti hybridiajan -käsitteeseen on luotava samoja linjoja noudattava kriittinen silmäyksensä. Hybridiaika on käsitteenä osin riippuvainen hybridikäsitteiden kontekstista, mutta myös muusta yhteiskunnallisen kehityksen yhä voimakkaammin yhdistelmiin perustuvista järjestelmistä. Käsite kuitenkin antaa ymmärtää ajan itsessään muuttuneen yhdistelmäksi; Hybridiaikakausi termi törmäisi vastaavaan ongelmaan.

Voisi argumentoida, että ajan rakenne todella on muuttunut: yhä useampi asia tapahtuu entistä nopeammin teknologisten välineiden ansiosta, mutta olemme edelleen yhtä lailla kiinni esimerkiksi satokausissa. Elämme huomattavasti useammalla aikajanalla kuin vain muutama vuosikymmen sitten. Tällainen argumentointi menee kuitenkin epämääräiselle puolustamisen linjalle: selkein puolustus käsitteelle on aiempien aikakausien käsitteiden muodostumisen periaate. Esimerkiksi moderni aika ei itse ajan käsitettä määritellyt, vaan tavoitteli aikakauden yleiskuvaa kooten ympäröivän yhteiskunnan kehityksen tilannetta. Yleiskuva nykyhetkessä ja vielä tästä riittävän pitkälle eteenpäin on nähdäkseni perusteltavissa hybridin valtaamaksi merkittävän monella osa-alueella, että se ansaitsee tulla nimetyksi sen mukaan. Ajallisesti sen voi katsoa alkaneen 2000-luvun alkupuolella, jolloin erinäiset toiminnat ovat saaneet hybridin leiman yhteiskuntien digitalisoituessa voimakkaasti.

6. LOPUKSI

Hybridikäsitteistö elää ja muovaantuu tiheällä tahdilla. Edellä käsitellyn perusteella voidaan havaita selkeitä lisätutkimusta vaativia ilmiöitä erityisesti käsitteiden alueellisen esiintymisen perusteella. Laaja kirjallisuuskatsaus vastaisi kysymykseen, ovatko sotaretoriset käsitteet merkittävämmässä roolissa kansainvälisessä tutkimuskentässä, erityisesti Yhdysvalloissa, kuin miltä pintapuolisesti vaikuttaisi. Toisaalta ovatko vähemmän sotaiset käsitteet, kuten vaikuttaminen, uhat ja häirintä suomalaisille erityisiä ja onko tällä poliittis-historiallinen puolueettomuuden ihanteen perusta? Käsitteet vaikuttavat olevan tämän tarkastelun perusteella kytköksissä voimakkaasti valtiollisiin strategioihin ja politiikoihin kytkeytyviä.

Hybridihäirintä yhdessä kiilastrategian teorian kanssa vaikuttaa kuvastavan hyvin sitä, mitä hybridisodalla on päädytty tarkoittamaan tilanteissa, kun aseellinen toiminta vielä pääasiassa puuttuu. Liberaalin demokratian heikkouksiin iskevän toiminnan kuvaus ja käsitteistäminen auttaa käsittelemään maailman poliittisella kentällä tapahtuvia toimia miellyttävän keskitien käsitteellä: häirintä on selkeästi ei-toivottavaa toimintaa, joka ei vielä ulotu suoranaiseen sotaan, mutta ei myöskään vähättele toimintaa pelkkänä vaikuttamisena. Käsitteen tulevaisuutta on syytä seurata, saako se vastakaikua kansainvälisessä tutkimuksessa.

Toimien rinnastus kylmään sotaan ei ole nähdäkseni käsitelty vielä täysin loppuun akateemisessa keskustelussa. Jyväskylässä 5.3.2020 järjestetyssä hybridivaikuttamisen käsitettä kriittisesti käsittelevässä seminaarissa ”Hybridivaikuttaminen uudelleenmääriteltynä” puheenvuoroissa toistui ajatus, että hybridivaikuttaminen on oma ilmiönsä teknisen kehityksen vuoksi; Kyseessä on nopeampoinen toiminta, johon ei kylmän sodan aikana olisi pystytty teknologisen kehittyneisyyden vuoksi.

Kun kyseessä on kuitenkin sisällöllisesti läheiset ilmiöt, olisiko mahdollista löytää sisällöllisesti yhdenmukaistava tapa käsitellä vastaavia toimia? Kun hybriditoiminnat on leimattu länsimaisten valtioiden näkökulmasta autoritäärisempien valtioiden toimiksi

demokratioita kohtaan, olisiko yhdenmukaisuuden nimissä mielekästä puhua toisesta kylmästä sodasta? Vai tulisiko kylmä sota kehystää uudelleen, jonkinlaiseksi esi-hybridisodaksi? Jonkinlainen käsitteellinen kytkentä olisi mielekäs lähinnä laajemman hahmotuksen vuoksi siihen, että kyseessä on toimenpiteiden kanssa jatkumo, joka on alkanut jo ennen hybridikäsitteiden nousua. Varsinkin nuorempi tutkijapolvi joutuu löytämään kytköksen uudelleen ja selvittää, mikä on se merkittävä ero näiden kahden ajan toimien välillä. Mitä pidemmälle aika kuluu, sitä hämärtyvämmäksi ero todennäköisesti muuttuu.

Kun toimintaympäristön muutos on merkittävässä roolissa jokaisen hybridikäsitteen perimmäisen oikeutuksen kanssa, on mielestäni aiheellista keskustella aikakauden nimeämisestä sen mukaisesti. On mielestäni selvää, että käsitteellisiä välineitä tarvitaan tutkimuskentän laajentamiseen ja tapahtuneiden muutoksien ymmärtämiseen. Esittelemäni hybridiaika toivottavasti saa arvoisensa käsittelyn, erityisesti kriittisen tarkastelun ja kyseenalaistuksen, kuten muu hybridikäsitteistö on saanut.

LÄHTEET

- Abbott, K. (2016). *Understanding and Countering Hybrid Warfare: Next Steps for the North Atlantic Treaty Organization*. University of Ottawa.
- Barber, N. (2017). A warning from the Crimea: Hybrid warfare and the challenge for the ADF. *Australian Defence Force Journal*, No. 201, 2017: 46-58.
- Euroopan hybridiuhkien torjunnan osaamiskeskus. (2020). Countering hybrid threats. Haettu 10.5.2020 osoitteesta <https://www.hybridcoe.fi/hybrid-threats/>
- Foley, P., Sutton, D., Wiseman, I., Green, L. & Moore, J. (2018). International Digital Economy and Society Index. European Union.
- Ford, E. D. (2000). *Scientific Method for Ecological Research*. Cambridge; New York: Cambridge University Press. 12.
- Gaup, F. (2015). *Hizbullah's hybrid posture: three armies in one*. EU Institute for Security Studies.
- Gärdsström, J. (2018). Hybridisodankäynti – uutta vai vanhaa? Pro gradu -tutkielma. Maanpuolustuskorkeakoulu.
- Hallituksen esitys eduskunnalle siviilitiedustelua koskevaksi lainsäädännöksi. 2017. HE 202/2017. Haettu 2.5.2020 osoitteesta <https://finlex.fi/fi/esitykset/he/2017/20170202>
- Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi sotilastiedustelusta sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi. 2017. HE 203/2017. Haettu 2.5.2020 osoitteesta <https://finlex.fi/fi/esitykset/he/2017/20170203>.
- Happo, P. (2020). THL:n Mika Salminen: Epidemian huippu vielä edessä – patistaa ihmisiä koronatestiin lievissäkin oireissa. Yle Uutiset. Haettu 26.4.2020 osoitteesta <https://yle.fi/uutiset/3-11323207>
- Hoffman, F. (2005). *Future warfare: The Rise of Hybrid warfare*. Naval Institute Proceedings.
- Hoffman, F. (2007). *Conflict in the 21st Century: The Hybrid Wars*. Arlington, Virginia: Potomac Institute for Policy Studies.
- Huovinen, K-P. (2013). *Hezbollah and Taliban – Hybrid Adversaries in Contemporary Conflicts?* Diplomityö. Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu.
- Iancu, N., Fortuna, A., Barna, C. & Teodor, M. (toim.). (2016). *Countering hybrid threats: lessons learned from Ukraine*. Amsterdam: IOS Press, 19-20.
- International Telecommunication Union (ITU). (2017). Index of cybersecurity indices. Haettu 26.4.2020 osoitteesta https://www.itu.int/en/ITU-D/Cybersecurity/Documents/2017_Index_of_Indices.pdf
- Lehtonen, J-M & Hyytiäinen, M. (2019). Talouspakotteet ja niiden onnistuminen: case Venäjä. *Tiede ja Ase. Suomen sotatieteellisen seuran vuosijulkaisu n:o 77. Vol. 2019 nro 1*, 103 – 105.
- Mikkola, H., Aaltola, M., Wigell, M., Juntunen, T. & Vihma, A. (2018). Hybridivaikuttaminen ja demokratian resilienssi. Ulkoisen häirinnän mahdollisuudet ja torjuntakyky liberaaleissa demokratioissa. *FIIA raportti, toukokuu 2018 nro. 55*. Helsinki: Ulkopoliittinen instituutti.
- NATO. (2014). *Wales Summit Declaration*. Press Release 120, 5 September 2014.
- Nevaste, N. (2018). ”Pieniä vihreitä miehiä” Hybridivaikuttamisen sosiaaliset presentaatiot valtionhallinnon valmius- ja varautumisorganisaatioissa. Pro gradu -tutkielma. Valtiotieteellinen tiedekunta, sosiaalipsykologia. Helsingin Yliopisto.

- Oğuz, Ş. (2017). Is Hybrid Warfare Really New?. Ankara: Ankara University. *SBF Dergisi*. Vol 72, nro 3, 525 – 540.
- Pyynöniemi, K. & Saari, S. (2017). *Hybrid influence – lessons from Finland*. Nato Review. Haettu 22.4.2020 osoitteesta <https://www.nato.int/docu/review/articles/2017/06/28/hybrid-influence-lessons-from-finland/index.html>
- Ratsiborynska, V. (2018). Russia's hybrid warfare in the form of its energy manoeuvres against Europe: how the EU and NATO can respond together?. *NATO Defense college: Research Paper No. 147, June 2018*. Rome: Research division.
- Rusnáková, S. (2017). Russian New Art of Hybrid Warfare in Ukraine. *Slovak Journal of Political Sciences* 17(3-4). 343 – 380.
- TEPA-termipankki, erityisalojen sanastojen ja sanakirjojen kokoelma - Sanastokeskus TSK. Haettu 23.4.2020 osoitteesta <https://termipankki.fi/tepa/fi/haku/hybridivaikuttaminen>
- Schmid, J. (2019a). *The Hybrid Face of Warfare in the 21st Century*. Maanpuolustuskurssiyhdistyksen julkaisu, 7. maaliskuuta 2019. Haettu 22.4.2020 osoitteesta <https://www.maanpuolustus-lehti.fi/single-post/The-Hybrid-Face-of-Warfare-in-the-21st-Century>
- Schmid, J. (2019b). Hybrid warfare on the Ukrainian battlefield: developing theory based on empirical evidence. *Journal on Baltic Security*, 2019; 5(1): 5–15.
- Swetnam, M. S. (2007). Esipuhe. Teoksessa Hoffman, Frank. (2007) *Conflict in the 21st Century: The Hybrid Wars*. Arlington, Virginia: Potomac Institute for Policy Studies. 5.
- Troianovski, Anton. 2019. *In Russia, an Updated Law With New Restrictions on Freedom of Speech*. The New York Times, 12.2.2019. Haettu 3.5.2020 osoitteesta <https://www.nytimes.com/2019/12/02/world/europe/russia-foreign-agents-law.html>
- Valiokunnan lausunto HaVL 40/2016vp– VNS 6/2016. 2016. Hallintovaliokunta; Valtioneuvoston ulko- ja turvallisuuspoliittinen selonteko. 26.10.2016. Haettu 24.4.2020 osoitteesta https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Lausunto/Documents/HaVL_40+2016.pdf
- Vuori, J. A. (2017). Trumpin turvallisuuspuheteot. *Niin&Näin*, nro. 93, kesä 2/2017, 95 – 99.
- Wigell, M. (2019). Hybrid interference as a wedge strategy: a theory of external interference in liberal democracy. *International affairs* 95:2, 225 – 275.